

DZIENNIK URZĘDOWY

WOJEWÓDZTWA LUBELSKIEGO

Lublin, dnia 18 stycznia 2017 r.

Poz. 274

UCHWAŁA NR XXVII/222/16 RADY MIEJSKIEJ W ZWIERZYŃCU

z dnia 15 grudnia 2016 r.

w sprawie przyjęcia „Gminnego Programu Opieki Nad Zabytkami na lata 2016 –2020 Gminy Zwierzyniec”

Na podstawie art.18 ust.2 pkt 15 ustawy z dnia 8 marca 1990 r. o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2016 r. poz. 446, z późn. zm.) i art. 87 ust. 1, 3 i 4 ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz.1446, z późn. zm.) - po uzyskaniu opinii Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków - uchwala się, co następuje:

§ 1. Przyjmuje się „Gminny Program Opieki Nad Zabytkami na lata 2016 – 2020 Gminy Zwierzyniec”, stanowiący załącznik do niniejszej uchwały.

§ 2. Wykonanie uchwały powierza się Burmistrzowi Zwierzynca.

§ 3. Uchwała podlega ogłoszeniu w Dzienniku Urzędowym Województwa Lubelskiego i wchodzi w życie po upływie 14 dni od dnia ogłoszenia.

Przewodnicząca Rady
Miejskiej

Urszula Kolman

Załącznik
do uchwały Nr XXVII/222/16
Rady Miejskiej w Zwierzyńcu
z dnia 15 grudnia 2016 r.

GMINNY PROGRAM OPIEKI NAD ZABYTKAMI NA LATA 2016 – 2020

GMINY ZWIERZYŃCIEC

1.1. Program opieki nad zabytkami opracowany został w oparciu o

1.1.1. Ustawę z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami (Dz. U. z 2014 r. poz. 1446, z późn. zm.),

1.1.2. Opracowanie planistyczne i dokumentacja znajdująca się w gminie w zakresie środowiska kulturowego:

1.1.3. Studium uwarunkowań i kierunków zagospodarowania przestrzennego Miasta i Gminy Zwierzyńiec - Wykonawcą Studium był Instytut Gospodarki Przestrzennej i Komunalnej oddział w Krakowie, Rada Miejska w Zwierzyńcu przyjęła studium uchwałą Nr LI/288/97 z dnia 17.12.1997 r.

1.2. Charakterystyka sieci osadniczej

W skład gminy wchodzi z 11 miejscowości, które tworzą 10 sołectw: Żurawnica, Turzyniec, Obroc, Topólcza, Kosobudy, Kosobudy-Bór, Wywłoczka, Sochy, Bagno, Guciów oraz Miasto Zwierzyńiec, które pełni funkcję ośrodka gminnego. Gmina Zwierzyńiec jest więc gminą miejsko – wiejską.

Największa liczba ludności zamieszkuje Miasto Zwierzyńiec, najmniejszą miejscowością w gminie jest Guciów, a najmniejszym sołectwem Kosobudy - Bór.

Na terenie Gminy Zwierzyńiec występuje zróżnicowany typ zabudowy:

- nierolnicza, jednorodzinna;
- nierolnicza, wielorodzinna;
- rolnicza, zagrodowa.

Na obszarze Miasta Zwierzyńiec i miejscowości Bagno, bezpośrednio sąsiadującej z miastem przeważa zabudowa nierolnicza. Przewaga zabudowy rolniczej zaznacza się najsilniej w zachodniej części gminy, w miejscowościach: Topólcza, Turzyniec i Sochy. Na pozostałym terenie udział zabudowy rolniczej mieści się w przedziale od 60-80 %.

Układ przestrzenny Gminy Zwierzyńiec zdeterminowany jest warunkami przyrodniczymi i zaszciościami historycznego rozwoju osadnictwa. Większość jednostek osadniczych ukształtowana została w okresie XVI – XIX wieku, wzdłuż istniejących szlaków komunikacyjnych oraz dolin rzecznych lub obniżeń terenu i ma zabudowę zwartą lub skupioną.

Charakter przestrzenny Miasta Zwierzyńiec kształtował się wraz z historią miejscowości i pełnionych przez nią funkcji, w tym: przez pierwsze 200 lat zwierzyńca myśliwskiego, siedziby Zarządu Ordynacji Zamoyskiej i osady przemysłowej, czy dodatkowo funkcji letniskowej na przełomie XIX i XX wieku.

W Zwierzyńcu zachowały się liczne zabytki kultury i architektury oraz układy urbanistyczne o wyjątkowych walorach historycznych, architektonicznych, artystycznych, kompozycyjnych i przestrzennych, które zostały wpisane do rejestru zabytków Województwa Lubelskiego i objęte ochroną konserwatorską.

1.3. Rys historyczny

Zwierzyńiec jako jednostka osadnicza ma ponad 400 lat. Powstał jako rezydencja-ogród, co widoczne jest do dziś dzięki niespotykanej dużej ilości zieleni w całym mieście. Jego początki sięgają 1593 roku. Powstał na terenie włości szczebrzeskiej, która została włączona do Ordynacji przez Hetmana i Kanclerza Wielkiego Koronnego Jana Zamoyskiego.

Dobra szczebrzeskie, obejmujące miasto Szczebrzeszyn oraz 35 wsi były dziedzictwem Górków herbu Łódzia. Jan Zamoyski kupił Szczebrzeszyn od spadkobierców Stanisława Górki po bezpotomnej jego śmierci w 1592 roku. Zanim w 1593 roku dobra te wcielone zostały do nowo utworzonej Ordynacji, nie obyło się bez wielu zawiłych procesów sądowych z przedstawicielami rodziny poprzedniego właściciela.

Początki Zwierzyńca związane są z działalnością Jana Zamoyskiego, który utworzył tutaj zwierzyńiec myśliwski otoczony 30-kilometrowym parkanem, a w obrębie nowo założonego zwierzyńca wznosił modrzewiowy dwór myśliwski. Było to miejsce doskonałego wypoczynku, znajdujące się wśród lasów. Decyzja założenia tu siedziby (rezydencji służącej celom wypoczynku, czasem polowań, spotkań

towarzyskich) podyktowana została między innymi atrakcyjnym i bezpiecznym położeniem geograficznym, bowiem miejsce to znajdowało się nad rzeką Wieprz, w sąsiedztwie istniejącej już wówczas Rudy (obecnie Rudka). Na uwagę zasługiwał tu także stok góry, porosłej jodłowo-bukowym lasem, opadającym ku rozlewiskom Wieprza, którego wody czyniły to miejsce trudno dostępnym, bez konieczności wznoszenia murów i umocnień obronnych, a jednocześnie stwarzały możliwość utworzenia tu efektywnych zbiorników wodnych. „Zwierzyniec myśliwski” był miejscem, w którym opieką otaczano okazałe egzemplarze gatunków miejscowych zwierząt, tj. jelenie, sarny, dziki, zające, kuny, wydry, borsuki, dzikie konie leśne, a także sprowadzonych z birżańskich dóbr Radziwiłłów, wśród których znalazły się łosie, żubry, daniele, przeznaczone na okazjonalne łowy, ale także do oglądania i podziwiania jako okazy miejscowej hodowli.

Ostatnio wysunięto tezę, że twórcą całego założenia rezydencjonalno-parkowego powstałego na przełomie XVI i XVII wieku mógł być Bernardo Morando, główny architekt Jana Zamoyskiego. Nie zachowała się żadna ikonografia dotycząca Zwierzyńca z XVII, XVIII, a nawet początków XIX wieku. Niemniej inwentarze z tego czasu, przekazy inne, jak też stan obecny pozwalają na odtworzenie wyglądu tej rezydencji, choćby tylko bardzo przybliżonego. Tak więc powstały tu: piękny modrzewiowy dwór, oficyny gospodarcze (kuchnia, piekarnia, łaźnia), ogród kwiatowy i warzywny. Ścieżki ogrodu przechodziły w dukty leśne, prowadząc w głąb puszczy. Przy osadzie istniały także: młyn, papiernia, tartak, austeria (czyli karczma) przy gościńcu szczebrzeszyńskim, stary browar zbudowany w 1772 roku, farfurnia (manufaktura ceramiczna) funkcjonująca w latach 1773-1775, mydlarnia z 1775 roku i stara gorzelnia z 1792 roku. W północno-zachodniej części dzisiejszego Zwierzyńca w drugiej połowie XVII wieku powstał folwark, zaopatrujący dwór w żywność i dostarczający zwierzętom pożywienie.

Willa modrzewiowa wśród lasu przez dwieście lat była wiejską rezydencją Zamoyskich. Przeobrażeniom ulegał ogród otaczający dwór i za czasów III ordynata Jana Zamoyskiego „Sobiepana” przybrał postać zgeometryzowanego ogrodu francuskiego. Ośią symetrii w założeniu pałacowym stał się długi kanał po wschodniej stronie domostwa i sztuczny staw uformowany w zachodniej części ogrodu. Na jednej z wysp tego stawu, w latach 1741- 1747 stanął późnobarokowy kościół p.w. św. Jana Nepomucena – votum za ozdrowienie ordynata Tomasza Antoniego Zamoyskiego z ciężkiej choroby i narodziny długo oczekiwanego syna jego i Teresy Anieli z Michowskich.

W XVII i XVIII wieku Zamoyscy podejmowali w Zwierzyńcu wielu znakomitych, królewskich gości. Byli tu m.in. król Władysław IV, Jan Kazimierz z Ludwiką Marią, Michał Korybut Wiśniowiecki, Jan Sobieski.

Stary dwór, naprawiany i umacniany co pewien czas, w drugiej połowie XVIII wieku wymagał już generalnego remontu. Przeprowadzano go przez wiele lat, etapami, wykonując roboty kamieniarskie, ciesielskie, murarskie, stolarskie. Odświeżony i piękny dominował wśród czterech nowych, klasycystycznych oficyn, jakie wmurowano na polecenie XI ordynata Aleksandra Augusta Zamoyskiego pod koniec XVIII wieku. W tym nowym otoczeniu doskonale harmonizował z urządzonym wówczas romantycznym ogrodem. W obrębie tego ogrodu nadal istniał zwierzyniec myśliwski, ale od połowy XVIII wieku znacznie pomniejszony, bo liczył wówczas już tylko 18 kilometrów obwodu. Początek XIX wieku były to ostatnie lata funkcjonowania dawnego dworu. Po 1833 roku uległ on prawdopodobnie rozbiórce, bowiem na mapie Zwierzyńca z 1842 roku drewnianego dworu już nie ma.

W drugiej połowie XVIII wieku IX ordynat Jan Jakub Zamoyski kierowanie majątkiem Ordynacji powierzył kolegialnemu organowi – Radzie Ekonomicznej, zwanej Skarbem.

Po przeniesieniu w drugiej połowie XVIII wieku przez Tomasza Antoniego Zamoyskiego wiejskiej rezydencji Zamoyskich ze Zwierzyńca do Klemensowa rozpoczął się proces przekształcania cichej wiejskiej rezydencji w zespół urbanistyczny z wiodącą rolą manufaktur i zakładów przemysłowych.

Szczególny rozwój Zwierzyńca przypadł na wiek XIX. Na początku tego wieku decyzją XII ordynata Stanisława Kostki Zamoyskiego, Zarząd Ordynacji Zamojskiej przeniesiono do Zwierzyńca, co miało istotny wpływ na szybki intensywny rozwój miejscowości i powstanie kilku bardzo dużych zakładów przemysłowych. Różne wydziały ordynackiej administracji przenoszono do Zwierzyńca stopniowo, już od 1806 roku. Urzędników umieszczano w dwóch oficynach, znajdujących się po bokach istniejącego jeszcze wówczas dworu. Osada urzędnicza była piękną zadbaną miejscowością. Dla ułatwienia ruchu pieszych na wszystkich odcinkach dróg łączących poszczególne domostwa, budynki administracji i zakłady przemysłowe ułożono drewniane kładki z sosnowej tarcicy. Miejscowość posiadała pocztę.

Od tego czasu utrwaliła się rola Zwierzyńca jako głównego ośrodka administracyjnego Ordynacji, ale także, a może przede wszystkim, znacznego ośrodka gospodarczego. Wystarczy powiedzieć, że od 1804 roku powstały tutaj kolejno:

- „mechanika”, czyli wytwórnia narzędzi i maszyn rolniczych (pierwszy tego typu zakład w Polsce), 1804-1883,

- nowy browar, 1806 - do chwili obecnej,
- nowa gorzelnia, 1833-1843, (od 1851 roku likiernia),
- likiernia, 1834-1875,
- tartak, 1836, z gontarnią,
- młyn, 1858,
- fabryka wyrobów drzewnych, 1873,
- fabryka posadzek, 1873, następnie fabryka powozów, w końcu fabryka mebli,
- rzeźnia, koniec XIX wieku,
- piekarnia, koniec XIX wieku.

Podstawowy układ dróg miasteczka został ukształtowany na początku XIX wieku, z adaptacją wcześniejszej sieci drożnej związanej z funkcjonowaniem Zwierzyńca jako rezydencji. Powiązania komunikacyjne osady zapewniały trakty publiczne do Szczebrzeszyna i Zamościa, Józefowa i Krasnobrodu oraz Biłgoraja.

Na początku XIX wieku osuszono ostatecznie nadwieprzańskie mokradła na obrzeżach osady i częściowo uregulowano koryto Wieprza. W osadzie znajdował się trzy mosty na Wieprzu.

Po przeniesieniu Zarządu Ordynacji do Zwierzyńca stopniowo, od pierwszej połowy XIX wieku, zakładano osiedla urzędnicze po lewej stronie Wieprza przy drodze do Obroczy, w Rudce oraz przy trakcie szczebrzeszyńskim. W latach 1880-1890 na piaszczystym wzgórzu blisko browaru powstała willa Plenipotenta zarządu Ordynacji, ozdobiona koronkowymi dekoracjami snycerskim, mająca wygląd szwajcarskiego pawilonu – której osobliwością była tzw. „gimnastyka”, czyli sala do ćwiczeń, wyposażona w słup ze szczeblami, trapez, drabinki i drążek.

W 1890 roku Zwierzyniecka osada przeżyła groźny pożar, który zaczął się w okolicy browaru i rozprzestrzenił na znaczną część miejscowości, trawiąc zabudowę drewnianą. W następstwie pożaru od początku XX wieku następowała wymiana zabudowy drewnianej z XIX wieku na nową - murowaną z kamienia i cegły, z jednoczesnym powiększaniem się powierzchni Zwierzyńca.

Pod koniec XIX wieku ponownie urządzono park włączając do niego teren dawnego chmielniska nad Wieprzem i ogrody młynarskie. Mimo rozwoju przemysłu Zwierzyniec zachował jednak cechy wielkiego ogrodu i miejsca z ogromnym udziałem terenów zieleni. W parku zjawily się znowu lekkie łukowate mostki z ławkami we wnękach poręczy. Została zbudowana tu także efektowna altana.

W osadzie nadal rozwijała się gospodarka leśna, powstały szkółki leśno-ogrodnicze, w 1904 roku założona została tu łuszczarnia i suszarnia nasion.

Na początku XX wieku zabudowa Zwierzyńca była bardzo zróżnicowana. Osady wieśniacze w Rudce stanowiły najczęściej chałupy kryte słomą, domy urzędnicze były piękne i dostatnie, natomiast służba folwarczna skupiała się w ciasnych czworakach, sześciorakach i ośmiorakach. Domy żydowskie skupily się wokół placu przy szosie józefowskiej, a także przy drodze z Rudki do traktu szczebrzeszyńskiego.

Poprawił się stan dróg (dotychczas wyłącznie bitych), zaczęto układać nawierzchnie klinkierowe, ale dojazd do stacji kolejowej był nadal trudny, bo najbliższy przystanek drogi żelaznej nadwiślańskiej znajdował się w Rejowcu. Około 1906 roku powstała cegielnia, w 1912 roku przy tartaku zbudowano elektrownię.

Po I wojnie światowej w gospodarce Zwierzyńca nastąpiła pewna stagnacja, przejawiająca się brakiem nowych większych inwestycji, natomiast jedną z ważniejszych dat był 1923 rok, kiedy to wybudowano tu stację kolejową i część ulic oświetlono lampami elektrycznymi. Dla usprawnienia komunikacji między zwierzynieckimi zakładami przemysłowymi w latach 1926-1927 zbudowana została kolejka wąskotorowa łącząca fabrykę wyrobów drzewnych z browarem i tartakiem. W dwudziestoleciu międzywojennym w osadzie powstało kilka reprezentacyjnych budynków takich jak willa dyrektora spółki akcyjnej na Różinie (1921 rok), willa Potockich (1921 rok), dom naczelnika lasów, kinoteatr „Oaza” (1926 rok). Zabudowa osady rozwijała się wówczas na terenie Chmielnika (w 1939 roku liczba mieszkańców Zwierzyńca osiągnęła nie spotykany wcześniej stan 3795 osób). Okresowo dobrze prosperowała fabryka mebli giętych. Pozostałe zakłady przemysłowe raczej funkcjonowały słabo, z uwagi na trudności finansowe ordynata Maurycego Zamoyskiego i ogólnie złą koniunkturę gospodarczą państwa.

Druga wojna światowa pozostawiła po sobie w mieście wiele zniszczeń. W czasie działań wojennych i walk wyzwolenicznych zniszczona została ponad połowa domostw i zabudowań osady. Prawobrzeżny Zwierzyniec uległ spaleniowi połowicznie, zniszczona została znaczna część zabudowy Rudki, Borku, Bagna.

6 września 1944 roku ogłoszono dekret o reformie rolnej. 22 lutego 1945 roku majątek zwierzyniecki Zamoyskich został upaństwowiony. Wielka własność ziemska w Zwierzyńcu przestała istnieć.

Po wojnie podstawą rozwoju gospodarczego Zwierzyńca stała się modernizacja i rozbudowa istniejącego przemysłu: browaru, fabryki mebli, tartaku, a także nowych zakładów takich jak betoniarnia (1956 rok) czy zakłady metalowe (1972 rok). Sprzyjała tej tendencji budowa linii kolejowej Zwierzyniec-Nisko i stacji PKP.

W 1948 roku powstała tu Gminna Spółdzielnia „Samopomoc Chłopska”, funkcjonowały też masarnia i piekarnia. W 1980 roku powstała restauracja „Leśniczanka”, nieco wcześniej pawilon handlowy przy ul. Zamojskiej.

Równocześnie stopniowemu przekształceniu ulegała zniszczona w czasie wojny zabudowa mieszkalna Zwierzyńca. Pierwszy powojenny okres odbudowy bazując na najbardziej dostępnym w Zwierzyńcu drewnie zaznaczył się budownictwem jednorodzinnych, drewnianych domów – wzorowanych na budynkach przedwojennych. Jednak już w końcu lat pięćdziesiątych osada – podobnie jak większość miast w Polsce – poddała się standardom wprowadzanej powszechnie zabudowy wielorodzinnych osiedli mieszkaniowych w formie blokowisk. Obce tradycji miejsca stworzyły drastyczne dysonansy w krajobrazie osady. Również zabudowa indywidualna w większości realizowana była w oparciu o tanie, typowe projekty upowszechniające popularne i brzydkie kubiczne „murowańce”.

Należy zauważyć jednak, że zasadnicze elementy historycznego układu urbanistycznego, komponowanego w nawiązaniu do istniejących warunków fizjograficznych, z zachowaną częścią rezydencjonalną, opartą na celowo rozplanowanym systemie wodnym, siatką ulic, ukształtowaną jeszcze na początku XIX wieku, lokalizacją dawnych osiedli mieszkaniowych, urzędników ordynackich i ludności najemnej, zachowanym rozmieszczeniem dawnych zakładów przemysłowych - przetrwały do dziś. Powyższe względy wpłynęły na objęcie układu dawnej osady Zwierzyniec ochroną konserwatorską poprzez wpis do rejestru zabytków urbanistyki pod nr A/185.

W 1974 roku utworzono Roztoczański Park Narodowy, obejmujący obecnie ponad 8 tys. hektarów bezcennych lasów, a jego siedzibą stał się właśnie Zwierzyniec.

W 1980 roku w Zwierzyńcu wzniesiono nowy kościół parafialny p.w. Matki Bożej Królowej Polski.

1 stycznia 1990 roku Zwierzyniec uzyskał prawa miejskie.

Cenny układ urbanistyczny Zwierzyńca został w zarysie zachowany. Jego czytelność była w dużej mierze zatarta z uwagi na zaniedbanie dawnych układów wodnych i przerosty roślinności niskiej i wysokiej. W ostatnich latach zabytkowy układ urbanistyczny jest stopniowo przywracany, choćby poprzez częściową odbudowę założenia pałacowo-parkowego, tzw. „Zwierzyńczyka”.

1.4. Cele programu

Niniejszy „Gminny program opieki nad zabytkami na lata 2016 – 2020 Gminy Zwierzyniec.” ma umożliwić planowe i metodyczne działania władz gminnych na rzecz środowiska kulturowego miasta w latach 2016-2020.

Program ma na celu:

- uwzględnienie uwarunkowań ochrony zabytków, w tym krajobrazu kulturowego i dziedzictwa archeologicznego,
- łącznie z uwarunkowaniami ochrony przyrody i równowagi ekologicznej,
- zahamowanie procesów degradacji zabytków i doprowadzenia do poprawy stanu ich zachowania,
- uwzględnienie uwarunkowań prawnych opieki nad zabytkami,
- eksponowanie zabytków i walorów krajobrazu kulturowego oraz współpraca z właścicielami zabytków w celu ich ochrony,
- podejmowanie działań mających na celu zwiększenie atrakcyjności zabytków dla potrzeb edukacyjnych i turystycznych.

1.5. Podstawa prawna gminnego programu opieki nad zabytkami

a) Art. 7, ust. 1, pkt. 9 ustawy z dnia 8 marca 1990 roku o samorządzie gminnym (Dz. U. z 2001 roku, Nr 142, poz.1591 z późniejszymi zmianami), który mówi, że:

Zaspokajanie zbiorowych potrzeb wspólnoty należy do zadań własnych gminy.

W szczególności zadania własne obejmują sprawy: kultury, w tym bibliotek gminnych i innych instytucji kultury oraz ochrony zabytków i opieki nad zabytkami,

b) Art. 87 ustawy z dnia 23 lipca 2003 roku o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami

(Dz. U. Nr 163 poz. 1568). W artykule tym znajdujemy:

Ust. 1:

Zarząd województwa, powiatu lub wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza na okres 4 lat odpowiednio wojewódzki, powiatowy lub gminny program opieki nad zabytkami.

Ust. 3:

Wojewódzki, powiatowy i gminny program opieki nad zabytkami przyjmuje odpowiednio sejmik województwa, rada powiatu i rada gminy, po uzyskaniu opinii wojewódzkiego konserwatora zabytków.

Ust. 4:

Programy, o których mowa w ust. 3, są ogłaszane w wojewódzkim dzienniku urzędowym.

Ust. 5:

Z realizacji programów zarząd województwa, powiatu i wójt (burmistrz, prezydent miasta) sporządza, co 2 lata, sprawozdanie, które przedstawia się odpowiednio sejmikowi województwa, radzie powiatu lub radzie gminy.

2. DZIAŁANIA USTALANE W PROGRAMIE OPIEKI NAD ZABYTKAMI DLA MIASTA I GMINY ZWIERZYNIEC NA LATA 2016-2020

2.1. Monitorowanie możliwości i wspieranie w procesie pozyskiwania finansowania remontów/rewitalizacji obiektów zabytkowych;

2.2. Poprawa stanu technicznego obiektów zabytkowych;

2.3. Pozyskiwanie funduszy pomocowych na projekty związane z zachowaniem dziedzictwa kulturowego;

2.4. Remont, renowacja i zabezpieczenie obiektów zabytkowych (kościóły i inne budowle) oraz obiektów historycznie wartościowych (jak np. niebędące zabytkami kapliczki, krzyże przydrożne i pomniki);

2.5. Obiekty i obszary wpisane do rejestru zabytków podlegające bezpośredniej ochronie konserwatorskiej muszą być wprowadzone do wszelkich miejscowych planów zagospodarowania przestrzennego, wszelkie zmiany zagospodarowania (w tym również podziały działek) oraz prace inwestycyjne i remontowe prowadzone przy obiekcie w obrębie obszaru ochrony konserwatorskiej wymagają określenia odrębnych warunków konserwatorskich i uzgodnienia z Wojewódzkim Urzędem Ochrony Zabytków w Lublinie, Delegatura w Zamościu.

Ustalenia powyższe dotyczące obiektów figurujących w gminnej ewidencji zabytków, które również są objęte ochroną konserwatorską w zakresie wyglądu zewnętrznego, kompozycji przestrzennej, wszelkie zmiany zagospodarowania terenu wymagają uzgodnienia z WUOZ, Delegatura w Zamościu;

2.6. Na całym obszarze Gminy Zwierzyniec występuje duże nasycenie zabytków archeologicznych, obszar ich występowania można objąć specjalnym opracowaniem planistycznym.

2.7. Informowanie mieszkańców o obowiązku niezwłocznego powiadomienia Burmistrza lub LUOZ Delegatura w Zamościu o znalezieniu przedmiotów posiadających cechy zabytku w celu ich zinwentaryzowania i wyeksponowania.

2.8. Z uwagi na dużą skalę zagrożeń oraz zniszczeń zabytków, obiektów, stanowisk archeologicznych należy podejmować działania w celu zredukowania nielegalnych poszukiwań a także przekazywanie wszelkich informacji o wypadkach takiej działalności.

2.9. Dokonywanie przeglądów obiektów zabytkowych pod względem stanu technicznego.

2.10. Weryfikacja, uzupełnienie wykazów i kart ewidencyjnych obiektów.

2.11. Współpraca z WUOZ w Lublinie, Delegatura w Zamościu z właścicielami zabytków w zakresie dokumentacji dotyczącej zabezpieczenia zabytków przed zniszczeniem, uzupełnienia danych o zabytkach, planu ochrony zabytków na wypadek wojny i klęsk żywiołowych.

2.12. Uzupełnienie dokumentacji fotograficznej istniejących obiektów.

2.13. Ustalenie lokalizacji obiektów na działkach i właścicieli tych działek zgodnie z ewidencją gruntów.

2.15. Zaktualizowanie kart adresowych w sprawie dalszej kwalifikacji obiektów do gminnej ewidencji dóbr kultury.

2.16. Poinformowanie właścicieli obiektów o wymogach w zakresie opieki nad zabytkami.

2.17. Kontynuacja rewaloryzacji obszaru zabytkowego założenia willi Zamoyskich, obejmującego obecny Zespół Zarządu Ordynacji Zamojskiej wraz ze stawem kościelnym oraz tzw. „Zwierzynczykiem”

2.18. Ekspozowanie walorów bogatego krajobrazu kulturowego oraz zabytków archeologicznych i zlokalizowanie ich przy szlakach turystycznych, przy ścieżkach rowerowych.

2.19. Współpraca z WUOZ w Lublinie, Delegatura w Zamościu w zakresie opracowań planistycznych ochrony krajobrazu kulturowego i zabytków archeologicznych.

2.20. Współpraca z właścicielami zabytków w zakresie ich udostępnienia w celach turystycznych.

2.21. Opracowywanie tablic informacyjnych o obiektach i obszarach zawierających podstawowe dane historyczne.

2.22. Współpraca z sąsiadującymi gminami w zakresie ustaleń obowiązujących w ustaleniach opracowań planistycznych Gminy Zwierzyniec.

2.23. Tworzenie warunków do utrzymania i wyeksponowania w wyniku działań człowieka wyróżniających się krajobrazowe terenów z zachowanymi zabytkami charakterystycznymi dla tradycji osadniczej, poprzez:

- zachowanie obiektów w stanie przestrzennie nie zmienionych wraz z najbliższym otoczeniem,
- zakaz sytuowania tymczasowej zabudowy i zabudowywania historycznych obiektów budynkami gospodarczymi i obiektami dysharmonijnymi.

3. MONITORING REALIZACJI GMINNEGO PROGRAMU OPIEKI NAD ZABYTKAMI

Zgodnie z Ustawą o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, wójt/burmistrz/prezydent ma obowiązek sporządzania, co dwa lata sprawozdań z realizacji gminnego programu opieki nad zabytkami i przedstawiania go do akceptacji przez Radę Miasta.

Wyniki osiągnięte przy realizacji Programu Opieki nad Zabytkami powinny być oceniane na podstawie stopnia realizacji działań wyszczególnionych powyżej.

3.1. Instrumenty prawne, koordynacji, finansowe, społeczne oraz kontrolne gminnego programu opieki nad zabytkami

Instrumenty prawne:

- 1) przepisy ustawowe
- 2) programy określające politykę państwa i województwa w zakresie ochrony dziedzictwa kulturowego.
- 3) miejscowe plany zagospodarowania przestrzennego;
- 4) wynikające z przepisów ustawowych dokumenty wydawane przez wojewódzkiego konserwatora zabytków;

Instrumenty koordynacji:

- 1) strategia rozwoju miasta i gminy;
- 2) plany rozwoju lokalnego;
- 3) programy rozwoju infrastruktury miasta i gminy;
- 4) programy ochrony środowiska przyrodniczego;
- 5) programy prac konserwatorskich;
- 6) studia i analizy, koncepcje;
- 7) umowy i porozumienia;
- 8) kontrakty;
- 9) współpraca z wojewódzkim konserwatorem zabytków
- 10) współpraca z sąsiednimi samorządami w celu wypracowania wspólnej polityki ochrony środowiska kulturowego i przyrodniczego
- 11) współpraca z ośrodkami naukowymi i akademickimi;

Instrumenty finansowe:

- 1) dotacje;
- 2) subwencje;
- 3) dofinansowania;
- 4) zbiórki społeczne;
- 5) programy operacyjne uwzględniające finansowanie z funduszy Wspólnoty Europejskiej.

Instrumenty społeczne:

- 1) pozyskanie poparcia społecznego na rzecz ochrony środowiska kulturowego;
- 2) edukacja kulturowa;
- 3) informacja nt. znaczenia dziedzictwa kulturowego dla rozwoju miasta i gminy;
- 4) współdziałanie z organizacjami społecznymi;

Instrumenty kontrolne:

- 1) monitoring stanu środowiska kulturowego.

4. ZABYTKI WPISANE DO REJESTRU ZABYTKÓW I GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTKÓW

4.1. Zabytki wpisane do rejestru zabytków

Do rejestru zabytków województwa lubelskiego wpisano dotychczas 17 obiektów z terenu miasta i gminy Zwierzyniec. Karty adresowe zabytków rejestrowych zostały opracowane w 2004 r.

4.2. Zabytki wpisane do gminnej ewidencji zabytków

Do Gminnej Ewidencji włączono 53 obiekty. Opracowanie kart adresowych zabytków włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków rozpoczęto w 2004 r.

4.3. Zabytki archeologiczne

Definicja zabytku archeologicznego.

Zabytek archeologiczny, to zabytek nieruchomy, będący powierzchnią, podziemną lub podwodną pozostałością egzystencji i działalności człowieka, złożoną z nawarstwień kulturowych i znajdujących się w nich wytworów, bądź ich śladów lub zabytek ruchomy, będący tym wytworem (art. 3 pkt. 4 Ustawy o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, Dz. U. Nr 162, poz. 1568 ze zmianami).

Podstawową metodą ewidencjonowania stanowisk archeologicznych jest ogólnopolski program badawczo – konserwatorski Archeologiczne Zdjęcie Polski (AZP). Systematyzuje on dotychczasowy zasób wiedzy o

rozpoznaniu archeologicznym terenu, poprzez badania terenowe oraz uwzględnianie informacji zawartych w archiwach, zbiorach muzealnych, instytucjach i publikacjach. Dane te wykorzystywane są w bieżących działaniach konserwatorskich. Do zbioru włączane są informacje o wszystkich sukcesywnie odkrywanych reliktach przeszłości niezależnie od charakteru badań, a także wszystkie bieżące informacje weryfikujące lub uzupełniające dotychczasowe dane. W ten sposób dokumentacja stanowisk archeologicznych utworzona tą metodą jest źródłem najbardziej aktualnej wiedzy o terenie. Należy pamiętać, że zasięg stanowisk archeologicznych, wyznaczony na mapach na podstawie badań powierzchniowych, może nie odpowiadać dokładnie zasięgowi faktycznego występowania reliktywów pod warstwą użytkową. Dlatego należy traktować go zawsze orientacyjnie, może bowiem okazać się, że obiekty archeologiczne zalegają także w sąsiedztwie wyznaczonego na podstawie obserwacji powierzchniowej, zasięgu stanowiska.

Formy ochrony.

W myśl art. 6 pkt 3 Ustawy z dnia 23 lipca 2003 r. o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami wszystkie zabytki archeologiczne – bez względu na stan zachowania podlegają ochronie i opiece. Celem ochrony stanowiska archeologicznego jest niedopuszczenie do zniszczenia nawarstwień kulturowych.

Inwestycje budowlane i przemysłowe (zwłaszcza rozwój budownictwa mieszkaniowego i przemysłowego oraz budowa dróg), nielegalna eksploatacja piasek i żwirów jak również intensywna działalność rolnicza, zwłaszcza głęboka orka, niszczą bezpowrotnie substancję zabytkową. W przypadku podejmowania jakiegokolwiek działalności inwestycyjnej w obrębie stanowisk archeologicznych inwestor zobowiązany jest do przeprowadzenia na swój koszt badań archeologicznych (wraz z ich dokumentacją) w formie nadzoru przy robotach ziemnych lub wyprzedzających inwestycję ratowniczych badań wykopaliskowych, w zależności od zakresu prac i stopnia naruszenia zabytkowych struktur.

Badania archeologiczne prowadzone są przez dyplomowanego archeologa na podstawie zezwolenia wydanego przez Lubelskiego Wojewódzkiego Konserwatora Zabytków.

Ustawa o ochronie zabytków i opiece nad zabytkami, mówi m.in., że „przedmioty będące zabytkami archeologicznymi, odkrytymi przypadkowo albo pozyskanymi w wyniku badań archeologicznych, stanowią własność Skarbu Państwa”, nakłada również obowiązek niezwłocznego powiadomienia służb konserwatorskich w przypadku odkrycia lub znalezienia przedmiotu, co do którego istnieje przypuszczenie, iż jest on zabytkiem.

Procedury postępowania związane ze znaleziskami archeologicznymi określa art. 32 i art. 33 w/w ustawy.

W mieście i gminie Zwierzyniec do Gminnej Ewidencji Zabytków włączono 54 stanowiska archeologiczne. Opracowanie kart adresowych stanowisk archeologicznych włączonych do Gminnej Ewidencji Zabytków rozpoczęto w 2004 r.

Załącznik nr 1.

WYKAZ ZABYTEKÓW WPISANYCH DO REJESTRU ZABYTEKÓW I GMINNEJ EWIDENCJI ZABYTEKÓW NA TERENIE MIASTA I GMINY ZWIERZYNYEC

Lp.	Miejscowość	Rej. zab.	Charakterystyka
1	2	3	4
REJESTR ZABYTEKÓW			
1	Zwierzyniec	ZA/185	Część układu przestrzennego
2	Zwierzyniec, ul. Browarna	ZA/260	Kościół fil., mur, Dzwonnica drewn. Figura MB z Lourdes, kam. Cmentarz przykość. z drzewostanem, stawem, wypami
3	Zwierzyniec	ZA/324	ZESPÓŁ ZARZĄDU ORDYNACJI ZAMOJSKIEJ gmach główny, mur., ob. szkoła oficyna wsch., mur., ob. internat (ul. Wachniewskiej 6) oficyna pld., mur., ob. Mieszkania (ul. Browarna 1) oficyna pn. (ul. Wachniewskiej 2), mur., ob. świetlica i stolówka oficyna zach. (ul. Browarna), mur., ob. internat założenie zieleni z układem wodnym
4	Zwierzyniec, ul. Plażowa 2	ZA/172	Zespół rezydencji Plenipotenta Ordynacji - willa, drewn., ob. siedziba RPN wozownia, mur.- kam. budynek studni, drewn. otoczenie z drzewostanem

5	Zwierzyniec, ul. Browarna 5	A/392	Browar, mur. Portiernia browaru, mur.
6	Zwierzyniec, ul. Szczepankiewicza 12	ZA/394	Łuszczarnia nasion, mur.-drewn. - Regionalny Bank Genów
7	Zwierzyniec, ul. Dębowa	ZA/508	Cmentarz grzebalny - najstarsza część
8	Zwierzyniec - Rudka	ZA/480	Cmentarz żydowski, nieczynny
9	Zwierzyniec, ul. 2-go lutego	ZA/180	Plac – miejsce straceń
10	Guciów	509/96	Zagroda wiejska nr 19 - chałupa drewn. - stodoła drewn. - obora drewn. - poddach drewn. - kapliczka szafkowa, drewn.
11	Guciów	A31/89	Cmentarzysko kurhanowe „Półszędek”
12	Guciów	A32/89	Cmentarzysko kurhanowe „Popławek” (stan. 2)
13	Guciów	A33/89	Cmentarzysko kurhanowe „Popławek” (stan. 3)
14	Guciów	A34/89	Cmentarzysko kurhanowe „Łomy”
15	Guciów	A35/89	Grodzisko „Monastyr”
16	Guciów	A72/94	Cmentarzysko kurhanowe - 101 kopców
17	Topólcza	B/524	Ikona „Matka Boska z Dzieciątkiem”, tempera na desce, sztuka cerkiewna

GMINNA EWIDENCJA ZABYTKÓW

1	Zwierzyniec ul. Biłgorajska		Kapliczka św. Antoniego, domkowa, drewn.
2	Zwierzyniec ul. Zamojska		Figura św. Jana Nepomucena, kam.
3	Zwierzyniec ul. Biłgorajska		Figura kam. z krzyżem
4	Zwierzyniec ul. Wachniewskiej		Figura z „Okiem Opatrzności”, kam.
5	Zwierzyniec ul. Zamojska 10		Karczma, mur.
6	Zwierzyniec ul. Biłgorajska 2		Oberża, mur., ob. handlowo-usługowy
7	Zwierzyniec ul. Wachniewskiej 16		Leśniczówka, drewn.
8	Zwierzyniec ul. Biłgorajska 18		Gajówka, mur.
9	Zwierzyniec		Rezydencja dyrektora fabryki mebli (Rózin 9), mur. Dom prac. folwarku (Rózin 9a), mur. Stajnia i piekarnia (Rózin 9b), mur., ob. bud. gospodarczy Kurnik, drewn., ob. bud gospodarczy Park Rózin
10	Zwierzyniec, ul. Browarna 6		Willa „Borowianka”, mur.
11	Zwierzyniec, ul. Wachniewskiej 7		Dom pracowników Ordynacji, drewn.
12	Zwierzyniec, ul. Wachniewskiej 9		Dom pracowników Ordynacji, drewn.
13	Zwierzyniec, ul. Wachniewskiej 15		Dom pracowników Ordynacji, mur.
14	Zwierzyniec, ul. Wachniewskiej 17		Dom prac. Ordynacji, tzw. „Za Kamienią”, drewn.
15	Zwierzyniec, ul. Parkowa 3		Willa Kosteckich, mur.

16	Zwierzyniec, ul. Parkowa 5		Willa Potockich, mur.
17	Zwierzyniec, ul. Dubickiego 2		Willa, drewn.
18	Zwierzyniec, ul. Plażowa 9		Dom, tzw. Stara Szlakówka, drewn.
19	Zwierzyniec, ul. Zdrowotna 2		Dom pracowników fabryki mebli, mur., ob. mieszkania
20	Zwierzyniec ul. Ordynacji Zamojskiej 2		Manufaktura powozów tzw. Mechanika, drewn., ob. mieszkania
21	Zwierzyniec ul. Szkolna 3a		Manufaktura rzemieślnicza, mur., ob. mieszkania
22	Zwierzyniec ul. Biłgorajska		Mogiła powstańcza
23	Zwierzyniec		Cmentarz z I i II wojny świat., nieczynny
24	Zwierzyniec		Cmentarz wojenny na „Białym Słupie”, nieczynny
25	Zwierzyniec		Pomnik Szarańczy
26	Zwierzyniec, ul. Browarna 3		Dom pracowników browaru , drewn. -
27	Zwierzyniec, wyspa na stawie Kościelnym		Rzeźba - tzw. Pomnik psa Marysieńki Sobieskiej
28	Zwierzyniec		Stanowiska archeologiczne (3)
29	Bagno		Figura z krzyżem, kam.
30	Bagno		Stanowiska archeologiczne (1)
31	Guciów		Stanowiska archeologiczne (21)
32	Kosobudy		Kościół par. (d. cerkiew gr.-kat), mur.
33	Kosobudy		Zagroda nr 76a, (dom, stod.), drewn., uż. J. Ciurysek
34	Kosobudy		Dom nr 60, drewn., wł. F. Tokarz
35	Kosobudy		Cmentarz katolicki, d. prawosławny i unicki, czynny
36	Kosobudy		Stanowiska archeologiczne (4)
37	Kosobudy		Kapliczka domkowa, drewn.
38	Obroc		Stanowiska archeologiczne (6)
39	Sochy		Cmentarz ofiar pacyfikacji
40	Sochy		Stanowiska archeologiczne (1)
41	Topólcza		Kościół par. (d. cerkiew prawosł.), mur.
42	Topólcza		Cmentarz unicki
43	Topólcza		Cmentarz prawosławny
44	Topólcza		Cmentarz katolicki
45	Topólcza		Stanowiska archeologiczne (5)
46	Turzyniec		Stanowiska archeologiczne (6)
47	Wywłoczka		Kapliczka św. Jana Nepomucena, domkowa, drewn.
48	Wywłoczka		Stanowiska archeologiczne (3)
49	Żurawnica		Stanowiska archeologiczne (4)